

БӨЛІМ: ҚАРЖЫЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ

Қаржылық сауаттылық деген не: несие, рассрочка және жинақ туралы шындық

ЖАРИЯЛАНДЫ
14.05.2026ТІРЕК СӨЗДЕР
жинақ, қаржылық сауаттылық, қарыз,
несие, рассрочкаСІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/188713/>

Қаржылық сауаттылық деген не? Менің 30 жылдық тәжірибем бір нәрсені ашық көрсетті: несие алған адамдардың 9-ы 10-нан 5 жылдан кейін де сол қарызды сүйреп жүреді. Бірі жаңа телефон алады, бірі тоңазытқыш алады, бірі «ай сайын аз төлеймін» деп алданып қалады. Ал шындық қатал: несие — байлыққа жол емес, кедейлікке тұзақ. Рассрочка — тегін ақша емес, болашақ табысыңды бүгін жұтып қою. Қарыз — ұйқыны ұрлайды. Жинақ — бостандық береді.

НЕСИЕ/РАССРОЧКА ШЫН МӘНІНДЕ ҚАНША ТҰРАДЫ — НАҚТЫ ЕСЕП

Көп адам 100 000 теңгенің телефонын «айына 8 000 теңгеден» аламын деп қуанады. Бірақ есепті түгел қарасаң, басқа сурет шығады. Мысалы:

- Телефон бағасы: 100 000 теңге
- Сақтандыру, қызмет, комиссия, қосымша төлемдер: 10 000–15 000 теңге
- Кешіктірсең, айыппұл мен өсім: тағы 5 000–30 000 теңге
- Жалпы шығын: 125 000–145 000 теңге

Яғни арзан деп алған затың қымбатқа түседі. 100 000 теңгелік телефон 145 000 теңге болып шығуы мүмкін. Бұл жерде сен телефон емес, өз ертеңіңнің ақшасын сатып жатырсың. Егер 6 ай немесе 12 ай бойы төлеп жүрсең, сол аралықта басқа қажетіңе ақша жетпей қалады. Сондықтан мен ашық айтамын: рассрочка алма. Қолыңда толық ақша болмаса, ол зат қазір саған керек емес.

БАНКТЕР МЕН ДҮКЕНДЕР СЕНІ ҚАЛАЙ АЛДАЙДЫ —

ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ТӘСІЛДЕР

Олар сенің логикаға емес, эмоцияға жұмыс істейді. Ең жиі қолданатын тәсілдері мыналар:

- **«Айына аз ғана»** деген сөз. 8 000 теңге аз сияқты көрінеді. Бірақ 12 айда 96 000 теңге, үстіне комиссия қосылады.
- **«Тек бүгін»** деген қысым. Асықсаң, ойланбайсың. Ойланбасаң, қателесесің.
- **Жылтыр витрина.** Телефон, тоңазытқыш, жиһаз — бәрі көзді алдайды. Көз тойған жерде сана ұтылады.
- **Жасырын төлем.** Қызмет ақысы, сақтандыру, жеткізу, қосымша шарт — соңында өзің білмей төлейсің.

Мен көрген отбасының көбі дәл осы жерден сүрінді: дүкенде батыл, үйде қиналған. Қарыз алған адам бірінші айда қуанады, алтыншы айда қысылып, соңында ашуланады. Сол ашудың ақшамен өтелуі жоқ.

НЕСИЕСІЗ ӨМІР СҮРУДІҢ НАҚТЫ ЖОЛЫ — ҚАДАМ БОЙЫНША

Несиесіз өмір — арман емес, тәртіп. Мына 5 қадамды орында:

1. **Бар қарызды жаз.** Қанша теңге, қай айда, қанша пайыз, бәрін қағазға түсір.
2. **Қажет пен қалауны бөл.** Қажет: тамақ, жол, үй. Қалау: жаңа телефон, сәнді киім, артық жиһаз.
3. **3 айлық қор жаса.** Алдымен ең кемі 3 айлық шығынды бөлек жина.
4. **Үлкен затты тек толық ақшаға ал.** Бөліп төлеу — өзіңді алдау.
5. **Жаңа қарыз алма.** Бір қарызды жаппай тұрып екіншісін ашу — шұңқырдан тереңірек түсу.

Ең бастысы: табысың аз болса да, тәртібі бар адам құлайды да, қайта тұрады. Тәртібі жоқ адам көп табыс тапса да, бәрін шашады.

ЖИНАҚТАУДЫҢ 3 АЛТЫН ЕРЕЖЕСІ

Жинақ деген — қалған ақша емес. Жинақ деген — бірінші бөлінетін ақша. Менің үш қатал ережем бар:

- **Айлықтың 20%-ын бірден бөліп қой.** Айлығың 200 000 теңге болса, 40 000 теңге. 150 000 теңге болса, 30 000 теңге.
- **Апта сайын қара.** Ай соңын күтпе. Әр аптада не кірді, не шықты — тексер.
- **Бөлек сақта.** Күнделікті карта мен жинақ ақшаны араластырма. Араласса,

кетеді.

Көп адам «көрейін, қалса жинаймын» дейді. Ол — өз-өзіңді алдау. Дұрысы: алдымен жина, сосын жұмса. Сол кезде ғана ақшаң саған қызмет етеді.

«БІРАҚ АҚША ЖЕТПЕЙДІ» ДЕГЕН СЫЛТАУҒА ЖАУАП

Ақша жетпейді дейсің бе? Әдетте жетпейтін ақша емес, шашылатын орын көп болады. Мына жерлерді қысқарт:

- Күнде кофе, тәтті, фастфуд — айына 15 000–30 000 теңге
- Қажетсіз онлайн тапсырыс — айына 10 000–25 000 теңге
- Үлкен брендке қызығу — қажетсіз 20 000–50 000 теңге
- Қайта-қайта такси — жүруді дұрыс жоспарламау

Айлығың 150 000 теңге болса да, 10 000 теңгені сақтап үйренуге болады. Бұл ұят емес. Ұят — ай сайын нөлден бастау. Аздан басталмаған тәртіп, ешқашан үлкенге жетпейді.

ҚОРЫТЫНДЫ: БҮГІН ЖАСАЛАТЫН БІР ІС-ҚИМЫЛ

Бүгін кешке бір парақ қағаз ал. Үш баған жаз: **табыс, қарыз, жинақ**. Барлығын нақты теңгемен көрсет. Егер қарыз болса, жаңа қарызға жолама. Егер рассрочка ойласаң, тоқта. Қолыңда ақша жоқ болса, ол затты алудың уақыты әлі келген жоқ.

Қаржылық сауаттылық деген не? Бұл — ақшанды басқару, қарыздың құлы болмау, ертеңгі күнге орын қалдыру. Қатты айтамын: бүгін тәртіп бастамасаң, ертең несие сені басқарады. Ал жинақ бастаған адам еркіндікке бір қадам жақындайды.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.